

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۴، دوره ۸، شماره ۱، صص ۱۷۹-۱۶۲

هم‌سنجی و مطالعه تطبیقی شاخص‌های مسکن شهرستان‌های منتخب استان خوزستان با بهره‌گیری از رهیافت شهر سالم

ماجده عبیات^۱، سعید ملکی^{۲*}

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

Email: majede.abiyat@gmail.com

۲- استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

Email: malekis@scu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۴

چکیده

فقدان منابع کافی، ضعف مدیریت اقتصادی، نداشتن برنامه‌ریزی جامع مسکن و نارسایی‌هایی که در زیرساخت‌های اقتصادی وجود دارد از یک‌سو و افزایش جمعیت شهرنشین از سوی دیگر، تأمین سرپناه در کشورهای در حال توسعه را به‌شکلی پیچیده و چندبُعدی درآورده است. از طرف دیگر، سالم بودن مسکن از ابعاد مختلف نقش مهمی در آسایش روحی و روانی ساکنان دارد. بنابراین، شناخت شاخص‌های مسکن سالم و تلاش در جهت تحقق سکونت‌گاه مطلوب، امری مهم در بحث شهر سالم و توسعه پایدار شهری می‌باشد. با عنایت به این مهم، «هم‌سنجی و مطالعه تطبیقی شاخص‌های مسکن شهرستان‌های منتخب استان خوزستان با بهره‌گیری از رهیافت شهر سالم» به‌عنوان هدف اصلی تحقیق در نظر گرفته می‌شود. پژوهش حاضر به‌لحاظ هدف، «نظری-کاربردی» و از نظر روش، دارای ماهیت «توصیفی-تحلیلی» می‌باشد. در این مطالعه سعی گردیده ۹ شاخص کمی و ۲ شاخص کیفی مسکن، در سه سطح شهرستان‌های اهواز و آبادان، استان خوزستان و کشور ایران و در ادامه نیز با شهر سالم، به‌صورت تطبیقی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای بررسی شود. تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها نیز از طریق نرم‌افزار EXCEL صورت گرفت. تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که، وضعیت شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهرستان‌های اهواز و آبادان نسبت به شاخص‌های مسکن استان خوزستان و کشور ایران، مطلوب و مثبت ارزیابی می‌شوند. هم‌چنین، شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهرستان‌های اهواز و آبادان، تداعی‌کننده معیارهای شهر سالم می‌باشند.

واژگان کلیدی: مسکن، شهر سالم، شهرستان‌های اهواز و آبادان.

بیان مسأله

مسکن و تأمین سرپناه، از ضروری‌ترین نیازهای بشر و جزء پرهزینه‌ترین و مشکل‌ترین آن‌ها می‌باشد. اهمیت این کالا تا جایی است که از این نیاز در کنار خوراک و پوشاک به‌عنوان نیازهای اصلی انسان نام برده می‌شود. تأمین مسکن مناسب علاوه بر نقش آن به‌عنوان سرپناه، موجب ثبات و همبستگی خانواده و کاهش میزان بزهکاری و از هم گسیختگی اجتماعی می‌گردد. مسکن، عنصر اصلی جامعه‌پذیری افراد نسبت به جهان و کالایی کلیدی در سازمان اجتماعی فضا می‌باشد و در شکل‌گیری هویت فردی، روابط اجتماعی و اهداف جمعی افراد نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای دارد (حسینی سیاه گلی و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۸۹). به عبارت دیگر، مسکن نسبت به سایر کالاها، به دلیل ویژگی‌هایی مانند غیرقابل جایگزین بودن، سرمایه‌ای بودن، بادوام بودن، پرهزینه بودن و غیرمنقول بودن، می‌تواند عامل مهمی در امنیت انسانی و اجتماعی به‌ویژه برای اقشار کم‌درآمد به‌شمار آید (Gallent & Robinson, 2011: 299). مسکن، یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه‌یافتگی از نظر فیزیکی یا کالبدی می‌باشد. از این رو، میزان دستیابی به وضعیت مطلوب در بخش مسکن به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز در کشورهای جهان به‌شمار می‌آید (Arnott, 2008: 11). مسائل و مشکلات مربوط به مسکن در کشورهای مختلف دنیا متفاوت است. به‌عنوان نمونه، در برخی از کشورها این گونه مسائل از نوع کمی بوده و عمدتاً ناشی از کمبودهای موجود مسکن، رشد جمعیت، مهاجرت و تنگناهای اقتصادی می‌باشد که بیش‌تر کشورهای در حال توسعه را شامل می‌شود. در مقابل، مسائل مسکن در کشورهای توسعه‌یافته، بیش‌تر از نوع کیفی و هم‌چنین تغییر ساختارهای جمعیتی و اجتماعی است. شاخص‌های مسکن از یک سو، ابزار شناخت وضعیت مسکن در ابعاد مختلف فوق‌الذکر بوده و از سوی دیگر، ابزار کلیدی برای ترسیم چشم‌انداز آینده مسکن و برنامه‌ریزی آن می‌باشند. در ایران، طی سال‌های اخیر، رونق و رکود بازار مسکن و مجموعه‌های هم‌پیوند با آن، با اهمیت تلقی شده و مسکن و وضعیت کمی و کیفی آن، به‌عنوان عاملی حساس و اثرگذار معرفی شده است. بررسی و تحلیل علمی مسائل کمی و کیفی مسکن، نیازمند به‌کارگیری شاخص‌های مسکن است. این بررسی‌ها و تحلیل‌های علمی معمولاً بیان‌گر وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی مسکن می‌باشند. هم‌چنین، شاخص‌های مسکن به‌عنوان شالوده اصلی یک برنامه جامع، از جایگاه ویژه‌ای در امر برنامه‌ریزی مسکن برخوردار هستند. یکی از ارکان مهم برنامه‌ریزی مسکن، شناخت دقیق شاخص‌های کمی و کیفی با توجه به آمارهای رسمی مستند و قابل اطمینان است که با توجه به آن‌ها بتوان به برآورد برخورداری مطلوب از شاخص‌ها پرداخت. این آمارها معمولاً در سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن کشور ما، به‌طور دوره‌ای جمع‌آوری می‌شوند (ابراهیمی بوزانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۹-۲۸). جنبش شهر سالم، در دهه ۱۹۸۰ و از کشور کانادا آغاز شد. این جنبش، در آغاز اهداف زیست‌محیطی و بهبود وضعیت بهداشتی شهرها و سکونت‌گاه‌های انسانی را مدنظر داشت، لیکن به تدریج اهدافی فراتر از مسائل بهداشتی شهرها را دنبال نمود. ریشه‌های پیدایش این جنبش را می‌توان در ایده‌های مربوط به آرمان‌شهرها (که به دنبال ایجاد سکونت‌گاه‌های پاک، آرام و بدون هرگونه ناهنجاری بودند) و نیز ایده‌های جدید شهرسازی (که از قرن نوزدهم و به دنبال بروز نابسامانی‌هایی در شهرها مطرح شدند)، جست‌وجو کرد. در رویکرد شهر سالم، شهر موجودی زنده است که رشد می‌کند و متحول می‌شود. لذا، شهر سالم

نوعی نتیجه و محصول نیست، بلکه نوعی جهت‌گیری و فرآیند است و حرکت تکاملی دارد. بنابراین، در این رهیافت بر این نکته تأکید می‌شود که انسان و شهر زیرمجموعه‌هایی از طبیعت هستند که به هیچ عنوان نمی‌توان آن‌ها را از هم منفصل نمود (شمس‌الدینی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۸-۱۱۷). طرح ایده شهر سالم، نقطه عطفی در فرآیند تاریخی بهسازی‌های محیطی به‌شمار می‌رود و تمام ابعاد زندگی شهرنشینی و همه مجموعه شهر باید به‌عنوان عرصه‌هایی تلقی شوند که زمینه‌ساز موقعیت‌ها و امکانات برای ایفای نقش اساسی در سلامت شهروندان و ساکنان باشند. کاربری مسکونی به‌عنوان بخش اصلی کاربری‌ها در شهرها و همچنین مهم‌ترین نوع کاربری در ارتباط با زمین، نقش بسیار مهمی در برقراری شهر سالم دارد. در واقع، از شروط اصلی شهر سالم، ایجاد سرپناه عاری از فقر، سیستم‌های آبرسانی سالم، بهداشت عمومی و فعالیت‌های سالم برای شهروندان می‌باشد. در حقیقت، هدف از برگزاری همایش‌های شهر سالم این است که همه انسان‌ها از نظر چگونگی زیستن و سالم و سودمند زیستن به سطح قابل قبول جهانی ارتقاء یابند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۲). سازمان بهداشت جهانی، ۱۱ اصل برای یک شهر سالم در نظر گرفته است که از مهم‌ترین آن‌ها، مسکن باکیفیت می‌باشد (Goldstein, 2000: 207). البته کمیت مسکن را نیز به‌نوعی می‌توان در دل این کیفیت بیان نمود. بنابراین، مسکن با تأکید بر شاخص‌های کمی و کیفی، می‌تواند در ایجاد شهر سالم و توسعه پایدار شهری مؤثر باشد (World Health Organization, 2004). با عنایت به این مهم، هدف اصلی پژوهش حاضر، «هم‌سنجی و مطالعه تطبیقی شاخص‌های مسکن شهرستان‌های منتخب استان خوزستان با بهره‌گیری از رهیافت شهر سالم» می‌باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

از تعاریف شهر سالم چنین استنباط می‌شود که این رویکرد به‌عنوان یک رهیافت عدالت‌محور، باید بتواند ابتدا در شکل کالبدی، خود را اثبات نماید تا به جریان‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز ورود پیدا کند. مسکن، به‌عنوان مهم‌ترین دارایی فرد، نقش کلیدی در این میان بازی می‌کند. در واقع، بستر اصلی رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد، وجود مسکن بهینه و سالم است که استانداردهای لازم را داشته باشد. فلذا، ضروری است که شاخص‌های کمی و کیفی مسکن را نخست با استاندارد شهر سالم بسنجیم تا به یک جمع‌بندی منطقی دست پیدا کنیم. شاخص‌های کمی و کیفی مسکن در شهر سالم به‌گونه‌ای تعریف شده است که هر فرد بتواند به آسانی و بدون هیچ کمبودی به مسکن خوب و پایدار دسترسی داشته باشد. وضعیت مسکن در ایران متأثر از تحولات جمعیتی، طی دهه‌های اخیر که از یک‌سو افزایش طبیعی جمعیت و از سوی دیگر مهاجرت انبوه جمعیت از روستاها به شهرها را به دنبال داشته، به تقاضا برای مسکن در شهرها و به‌خصوص مراکز بزرگ شهری، ابعاد وسیعی بخشیده است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۳). شهرستان‌های اهواز و آبادان، در طول چند دهه اخیر به‌سرعت رشد یافته و از این تحولات جمعیتی تأثیر فراوان پذیرفته است. بنابراین، اهمیت دارد که از وضعیت مسکن این شهرستان‌ها، یک تصویر علمی دقیق با توجه به استانداردهای مدرن و جهانی ترسیم شود.

با توجه به مطالب فوق‌الذکر، پژوهش حاضر در پی پاسخ‌گویی به دو سؤال ذیل می‌باشد:

۱- وضعیت شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهرستان‌های اهواز و آبادان نسبت به شاخص‌های کمی و کیفی مسکن استان خوزستان و کشور ایران چگونه است؟

۲- آیا شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهرستان‌های اهواز و آبادان، تداعی‌کننده معیارهای شهر سالم می‌باشند؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، «نظری-کاربردی» و از نظر روش مطالعه، دارای ماهیت «توصیفی-تحلیلی» می‌باشد. جهت گردآوری داده‌های بخش توصیفی از اسناد و مراجع معتبر کتابخانه‌ای و برای دستیابی به داده‌های بخش تحلیلی از داده‌های مرکز آمار ایران و سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور (۱۳۹۰) استفاده شده است. در این مطالعه سعی گردیده ۹ شاخص کمی و ۲ شاخص کیفی مسکن، در سه سطح شهرستان‌های اهواز و آبادان، استان خوزستان و کشور ایران و در ادامه نیز با شهر سالم، به صورت تطبیقی بررسی شود. هم‌چنین، تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها از طریق نرم‌افزار EXCEL صورت گرفت.

پیشینه تحقیق

- زیاری و همکاران (۱۳۸۹)، مقاله‌ای با عنوان «مقایسه تطبیقی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهر بابل با نقاط شهری کشور با تأکید بر شهر سالم» به رشته تحریر درآورده‌اند. نتایج پژوهش بیان می‌دارد که، نماگرهای کمی و کیفی مسکن شهر بابل نسبت به نقاط شهری کشور، از وضعیت بهتری برخوردار هستند. به‌طور کلی، وضعیت بخش مسکن شهری در کشور ما، اگرچه در ابعادی فراتر از بسیاری از جوامع می‌باشد، لیکن در بسیاری از ابعاد نسبت به شرایط مطلوب شهر سالم، از وضعیت نامطلوبی برخوردار است.

- پوراحمد و همکاران (۱۳۹۲)، مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی شاخص‌های مسکن شهرستان نظرآباد با رویکرد شهر سالم» به رشته تحریر درآورده‌اند. نتایج پژوهش بیان می‌دارد که، وضعیت شاخص‌های مسکن شهرستان نظرآباد نسبت به شاخص‌های مسکن استان، کشور و شهر سالم مطلوب و مثبت ارزیابی می‌شوند.

- احمدی و همکاران (۱۳۹۴)، مقاله‌ای با عنوان «شاخص‌های کمی و کیفی مسکن با تأکید بر شهر سالم در شهر سنقر» به رشته تحریر درآورده‌اند. نتایج پژوهش بیان می‌دارد که، شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهر سنقر نسبت به نقاط شهری کشور، از وضعیت بهتری برخوردار هستند. به‌طور کلی، وضعیت بخش مسکن شهری در کشور ما، اگرچه در ابعادی فراتر از بسیاری از جوامع می‌باشد، لیکن در بسیاری از ابعاد نسبت به شرایط مطلوب شهر سالم، از وضعیت نامطلوبی برخوردار است.

- یعقوبی بایرام بدن (۱۳۹۶)، پایان‌نامه‌ای با عنوان «ارزیابی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهر اردبیل با رویکرد شهر سالم» به رشته تحریر درآورده است. نتایج پژوهش بیان می‌دارد که، منطقه ۳، در وضعیت مطلوبی نسبت به شاخص‌های شهر سالم قرار دارد و منطقه ۲، در پایین‌ترین سطح و در وضعیت نامطلوبی قرار دارد که این امر، نشان‌دهنده وجود ناهماهنگی و عدم تعادل در شهر اردبیل می‌باشد.

- خاکپور و یعقوبی (۱۴۰۱)، مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی شاخص‌های کمی مسکن در سکونت‌گاه‌های غیررسمی با تأکید بر شهر سالم در منطقه ۵ شهرداری مشهد» به رشته تحریر درآورده‌اند. نتایج پژوهش بیان می‌دارد که، وضعیت شاخص‌های کمی مسکن در محله قلعه ساختمان نسبت به شاخص‌های مسکن سالم، نامطلوب ارزیابی می‌شوند.

مبانی نظری تحقیق

مسکن

ریشه کلمه مسکن از ماده سکن به معنی آرام گرفتن بعد از حرکت، سکونت، آرامش باطن و انس گرفته شده است. مسکن اسم مکان کلمه ساکن است؛ یعنی جایی که محل آرامش و اسکان می‌باشد. لذا، عمده‌ترین کاربرد مسکن، آرامش افراد مستقر در آن خواهد بود که این آرامش جنبه جسمانی و روحی انسان را دربرمی‌گیرد. مسکن در لغت به معنی سکنی گزیدن در مکان آمده است (سیاف‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۵). مسکن، کالایی است که از ابتدای خلقت، یکی از نیازهای ضروری انسان بوده و جانشینی برای آن وجود ندارد (میرکتولی و آریان‌کیا، ۱۳۹۸: ۶۵۴).

مسکن، در زمره اساسی‌ترین و حساس‌ترین بخش‌ها در برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی و اجتماعی است و به عنوان کوچک‌ترین عنصر تشکیل‌دهنده سکونت‌گاه‌ها، زائیده مهم‌ترین نیاز انسان‌ها و به وجودآورنده یکی از پدیده‌های جغرافیایی هر منطقه به‌شمار می‌رود. در دومین اجلاس اسکان بشر (۱۹۹۶)، که در استانبول ترکیه برگزار شد، مسکن مناسب چنین تعریف شده است: «مسکن مناسب فقط به معنای یک سقف بالای سر هر شخص نیست؛ مسکن مناسب یعنی آسایش مناسب، فضای مناسب، دسترسی فیزیکی و امنیت مناسب، امنیت مالکیت، مالکیت و دوام سازه‌ای، روشنایی، تهویه و سیستم گرمایی مناسب، زیرساخت‌های اولیه مناسب از قبیل آب‌رسانی، بهداشت و آموزش، دفع زباله و کیفیت مناسب زیست‌محیطی، عوامل بهداشتی مناسب، مکان مناسب و قابل دسترس از نظر کار و تسهیلات اولیه که همه این موارد باید با توجه به استطاعت مالی تأمین شود» (روستایی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۱۳).

شاخص‌های مسکن به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند:

۱- شاخص‌های کمی مسکن: عمدتاً شامل تمام جنبه‌هایی که به روشنی قابل تعریف و اندازه‌گیری هستند، می‌گردند. این گونه از ویژگی‌ها معمولاً به موضوعات فیزیکی مربوط می‌شوند، مانند انواع تراکم در واحد مسکونی و بُعد خانوار، رشد سالانه خانوار، تعداد نفر در اتاق و غیره. در ذیل این شاخص، مؤلفه‌های عینی شامل ابعاد اقتصادی، کالبدی، اقلیمی و ساختاری مسکن مدنظر قرار می‌گیرند.

۲- شاخص‌های کیفی مسکن: شاخص‌هایی که یک واحد مسکونی را برای زیست خانوار و انجام فعل و انفعالات زندگی خانوادگی مطلوب می‌سازد، ویژگی‌های کیفی واحد مسکونی هستند. این ویژگی‌ها، بر ادراک ذهنی و تجربی از بهزیستی و کیفیت زندگی فرد تأکید دارند که دربرگیرنده ابعاد اجتماعی و فرهنگی مسکن می‌باشند. شاخص‌های کیفی مسکن، غیرقابل اندازه‌گیری بوده و به ارزش‌های ذهنی موردنظر کاربران مربوط می‌شوند. زیبایی و مسائل اجتماعی و فرهنگی در این گروه جای می‌گیرند (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۰).

شهر سالم

مفهوم شهر سالم را اولین بار لئوناردو دهل (استاد دانشگاه برکلی)، در همایش سال ۱۹۸۴ شهر تورنتوی کانادا با عنوان «ماورای مراقبت‌های بهداشتی» ارائه نمود. وی شهر سالم را بدین‌شرح توصیف کرد: «منظور از شهر سالم، محیطی اجتماعی و کالبدی است با امکاناتی که انجام تمامی فعالیت‌های زندگی را با سهولت و کارآیی مطلوب امکان‌پذیر می‌سازد». سپس در سال ۱۹۸۹، دهل با همکاری هنکوک تعریف دیگری را ارائه می‌دهند که تکمیل‌کننده تعریف قبلی است. «شهر سالم، شهری است که به‌طور مستمر در حال خلق و بهبود آن بخش از شرایط محیط کالبدی و اجتماعی و توسعه منابع اجتماعی است که مردم را قادر می‌سازد به‌طور متقابل از یک‌دیگر در جهت دستیابی به کلیه شئون زندگی و در جهت حداکثر توانمندی بالقوه خود، حمایت کنند» (نظم‌فر و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۱۷).

شهر سالم، شهری نیست که به سطح مشخصی از وضعیت سلامت دست یافته باشد، بلکه هدف اصلی آن، کسب آگاهی نسبت به سلامتی و تلاش برای بهبود و ارتقاء آن در جامعه است (شیخ‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۷).

ترجمان رسالت و کیفیت شهرهای سالم قرن ۲۱ در اهداف زیر نهفته است:

- توجه به ارتقاء سلامت و عدالت در تمامی سیاست‌های محلی و هم‌سویی کامل با اهداف توسعه پایدار؛
- رفع نابرابری در سلامت از طریق رویکرد نمایان‌گرهای اجتماعی سلامت؛
- تأمین پوشش جهانی بهداشت و خدمات اجتماعی مرتبط با نیازهای شهروندان و دسترس‌پذیری آن‌ها؛
- سرمایه‌گذاری در ارتقاء بهداشت و سلامت و سواد مربوط به آن؛
- تقویت برنامه‌های پیشگیری از بیماری‌ها ضمن تأکید ویژه بر چاقی، تغذیه ناسالم و عدم تحرک بدنی؛
- سرمایه‌گذاری در محیط شهری سبز، پاکیزه، دوست‌دار کودک و دوست‌دار سالمند؛
- حمایت از توانمندسازی، مشارکت و تاب‌آوری جامعه و ارتقاء شمول اجتماعی و اقدامات اجتماع‌محور؛
- تقویت ظرفیت شهر برای پاسخ‌گویی به موارد اضطراری سلامت و بهداشت عمومی؛
- سرمایه‌گذاری در سلامت با اولویت به زندگی کودکان و حمایت از گروه‌های محرومی مانند مهاجران، بیکاران و خانوارهای بی‌بضاعت (فصیحی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۱۲-۳۱۳).

سازمان بهداشت جهانی، اصول یازده‌گانه زیر را برای شهر سالم در نظر گرفته است:

- ۱- تأمین نیازهای اساسی شهروندان نظیر آب، غذا، امنیت و...؛
- ۲- محیط شهری پاکیزه و مطمئن برای تمامی افراد؛
- ۳- اکوسیستم شهری برخوردار از ثبات و پایداری؛
- ۴- اقتصاد شهری متنوع و شکوفا؛
- ۵- اجتماعی با حس حمایت از یک‌دیگر؛
- ۶- جامعه‌ای با حداکثر مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به زندگی، سلامت و رفاه؛
- ۷- تشویق و ترغیب شهروندان در توجه به گذشته و فرهنگ خویش؛
- ۸- روابط متقابل با سایر جوامع، با هدف دستیابی و استفاده از تجربیات گوناگون؛
- ۹- رسیدن به شکل زندگی شهری با حداکثر سازگاری؛

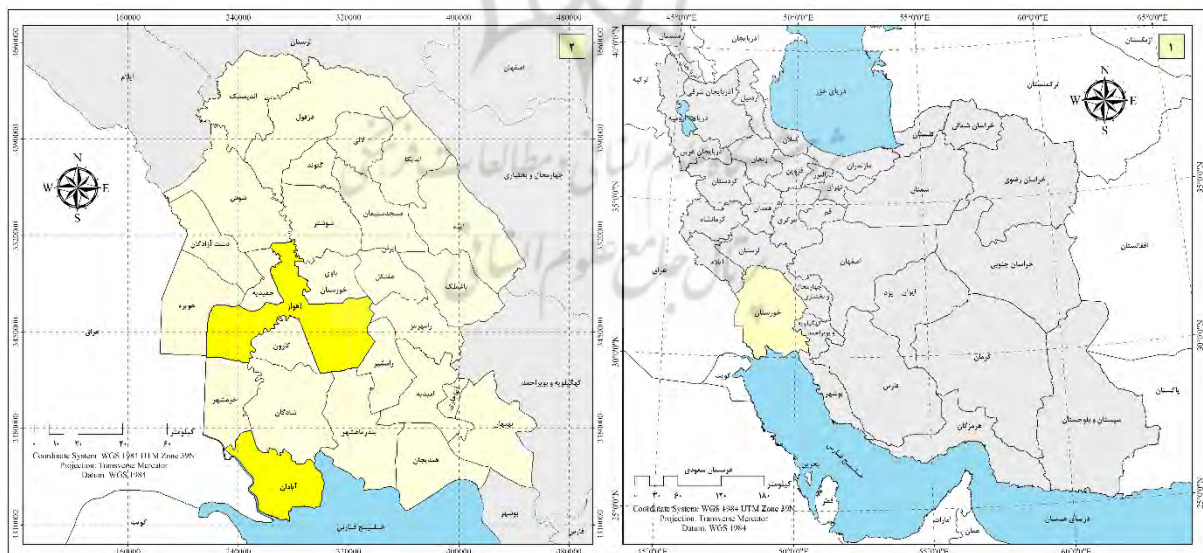
۱۰- دستیابی به بالاترین سطح بهداشت عمومی و فراهم بودن مراقبت‌های بهداشتی برای همه شهروندان؛

۱۱- نائل آمدن به حداکثر وضعیت سلامت و بهداشت (نظم‌فر و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۱۱).

برنامه‌ریزی شهر سالم، به‌منظور ارتقاء سطح سلامت و تندرستی، در فرآیند برنامه‌ریزی دخالت کرده و موارد مشترک زیادی با اصول توسعه پایدار دارد. بنابراین، برنامه‌ریزی شهر سالم یک اصطلاح نسبتاً جدیدی است که امروزه توسط آن دسته از برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای که همواره در پی آند تا محیط شهری را با سلامت جسمی و روحی شهرنشینان پیوند بزنند، پا به عرصه وجود نهاد (اوطاری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۰۲).

منطقه مورد مطالعه

شهرستان اهواز به‌عنوان مرکز استان خوزستان و وسیع‌ترین منطقه سیاسی و اداری استان، به‌لحاظ موقعیت جغرافیایی بین ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۴ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۱ درجه و ۴۶ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۵۳ دقیقه عرض جغرافیایی قرار گرفته است و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا، ۴/۹۶ متر می‌باشد. این شهرستان با مساحت ۴۷۸۸ کیلومترمربع، ۷/۵ درصد استان را شامل می‌گردد. شهرستان اهواز، براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، ۱۳۹۵۱۸۴ نفر جمعیت، ۳۵۲۱۲۸ خانوار و ۳۱۶۴۸۳ واحد مسکونی را داراست (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). شهرستان آبادان در جنوب غربی استان خوزستان و به‌لحاظ موقعیت جغرافیایی بین ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۷ دقیقه طول جغرافیایی و ۲۹ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۳۱ دقیقه عرض جغرافیایی قرار گرفته است و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا، ۳ متر می‌باشد. این شهرستان با مساحت ۲۲۶۹/۲ کیلومترمربع، ۳/۶ درصد استان را شامل می‌گردد. شهرستان آبادان، براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، ۲۷۱۴۸۴ نفر جمعیت، ۶۹۹۷۳ خانوار و ۶۱۳۴۹ واحد مسکونی را داراست (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

نقشه ۱- موقعیت منطقه مورد مطالعه

ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳

تحلیل یافته‌ها

شاخص‌های کمی مسکن

۱- مسکن و تعداد خانوار

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، شاخص‌های مسکن و تعداد خانوار در سه سطح شهرستان، استان و کشور، از وضعیت نامطلوبی نسبت به استاندارد شهر سالم برخوردارند.

جدول ۱- مسکن و تعداد خانوار شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
جمعیت	۱۳۹۵۱۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	این شاخص به صفر نزدیک است.
مسکن	۳۱۶۴۸۳	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	به‌ازای هر خانوار یک مسکن وجود دارد؛
تعداد خانوار	۳۵۲۱۲۸	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	یعنی کمبود مسکن وجود ندارد.
کمبود مسکن	-۳۵۶۴۵	-۱۵۳۹۰۱	-۲۶۶۱۴	بنابراین، وضعیت نامطلوب است.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، شاخص‌های مسکن و تعداد خانوار در سه سطح شهرستان، استان و کشور، از وضعیت نامطلوبی نسبت به استاندارد شهر سالم برخوردارند.

جدول ۲- مسکن و تعداد خانوار شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
جمعیت	۲۷۱۴۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	این شاخص به صفر نزدیک است.
مسکن	۶۱۳۴۹	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	به‌ازای هر خانوار یک مسکن وجود دارد؛
تعداد خانوار	۶۹۹۷۳	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	یعنی کمبود مسکن وجود ندارد.
کمبود مسکن	-۸۶۲۴	-۱۵۳۹۰۱	-۲۶۶۱۴	بنابراین، وضعیت نامطلوب است.

۲- تراکم خانوار در واحد مسکونی

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم خانوار در واحد مسکونی در شهرستان اهواز، با اختلاف ناچیزی نسبت به استان خوزستان، کم‌تر و نسبت به کشور ایران و شهر سالم، بیش‌تر است. بنابراین، وضعیت در کل مطلوب و مثبت ارزیابی می‌گردد.

جدول ۳- تراکم خانوار در واحد مسکونی شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
جمعیت	۱۳۹۵۱۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	این شاخص ۱ است.
مسکن	۳۱۶۴۸۳	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	
تعداد خانوار	۳۵۲۱۲۸	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	
تراکم خانوار در واحد مسکونی	۱/۱۱	۱/۱۶	۱	وضعیت مطلوب می‌باشد.

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم خانوار در واحد مسکونی در شهرستان آبادان، با اختلاف ناچیزی نسبت به استان خوزستان، کم‌تر و نسبت به کشور ایران و شهر سالم، بیش‌تر است. بنابراین، وضعیت در کل مطلوب و مثبت ارزیابی می‌گردد.

جدول ۴- تراکم خانوار در واحد مسکونی شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
جمعیت	۲۷۱۴۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	این شاخص ۱ است.
مسکن	۶۱۳۴۹	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	
تعداد خانوار	۶۹۹۷۳	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	
تراکم خانوار در واحد مسکونی	۱/۱۴	۱/۱۶	۱	وضعیت مطلوب می‌باشد.

۳- تراکم نفر در واحد مسکونی

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم نفر در واحد مسکونی در سه سطح شهرستان، استان و کشور، از وضعیت مطلوبی نسبت به استاندارد شهر سالم برخوردار است.

جدول ۵- تراکم نفر در واحد مسکونی شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
جمعیت	۱۳۹۵۱۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	-
مسکن	۳۱۶۴۸۳	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	-
تراکم نفر در واحد مسکونی	۴/۴۰	۴/۷۲	۳/۵۵	وضعیت مطلوب این شاخص، ۱۴ مترمربع می‌باشد. بنابراین، وضعیت مطلوب است.

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم نفر در واحد مسکونی در سه سطح شهرستان، استان و کشور، از وضعیت مطلوبی نسبت به استاندارد شهر سالم برخوردار است.

جدول ۶- تراکم نفر در واحد مسکونی شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
جمعیت	۲۷۱۴۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	-
مسکن	۶۱۳۴۹	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	-
تراکم نفر در واحد مسکونی	۴/۴۲	۴/۷۲	۳/۵۵	وضعیت مطلوب این شاخص، ۱۴ مترمربع می‌باشد. بنابراین، وضعیت مطلوب است.

۴- متوسط اتاق در واحد مسکونی

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، شاخص متوسط اتاق در واحد مسکونی در شهرستان اهواز نسبت به استان خوزستان و کشور ایران، بالاتر است. هم‌چنین، سهم هر نفر در شهرستان اهواز ۰/۸۲ اتاق می‌باشد که نسبت به شهر سالم، پایین و منفی است. بنابراین، وضعیت نامناسب می‌باشد.

جدول ۷- متوسط اتاق در واحد مسکونی شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۱۱۵۲۸۷۶	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	(۱) اتاق به تعداد هریک از اعضای خانوار)
جمعیت	۱۳۹۵۱۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	
متوسط اتاق به نفر	۰/۸۲	۰/۴۴	۰/۸۳	وضعیت نامطلوب
بُعد خانوار	۳/۹۶	۴/۰۷	۳/۵۵	وضعیت نامطلوب بُعد خانوار و متوسط اتاق باید برابر شوند.
متوسط اتاق در واحد مسکونی	۳/۶۴	۲/۱۲	۲/۹۶	

همان‌طور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، شاخص متوسط اتاق در واحد مسکونی در شهرستان آبادان نسبت به استان خوزستان و کشور ایران، بالاتر است. هم‌چنین، سهم هر نفر در شهرستان آبادان ۰/۸۵ اتاق می‌باشد که نسبت به شهر سالم، پایین و منفی است. بنابراین، وضعیت نامناسب می‌باشد.

جدول ۸- متوسط اتاق در واحد مسکونی شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۲۳۲۱۲۰	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	(۱) اتاق به تعداد هریک از اعضای خانوار)
جمعیت	۲۷۱۴۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	
متوسط اتاق به نفر	۰/۸۵	۰/۴۴	۰/۸۳	وضعیت نامطلوب
بُعد خانوار	۳/۸۷	۴/۰۷	۳/۵۵	وضعیت نامطلوب بُعد خانوار و متوسط اتاق باید برابر شوند.
متوسط اتاق در واحد مسکونی	۳/۷۸	۲/۱۲	۲/۹۶	

۵- متوسط اتاق برای هر خانوار

همان‌طور که در جدول ۹ مشاهده می‌شود، شاخص متوسط اتاق برای هر خانوار در شهرستان اهواز نسبت به میانگین استانی و کشوری، در سطح بالاتری قرار دارد. اما با توجه به بُعد خانوار، در سه سطح شهرستان، استان و کشور، از وضعیت نامطلوبی نسبت به شهر سالم برخوردار است.

جدول ۹- متوسط اتاق برای هر خانوار شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۱۱۵۲۸۷۶	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	۱ اتاق برای هر نفر
تعداد خانوار	۳۵۲۱۲۸	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	
متوسط اتاق برای هر خانوار	۳/۲۷	۱/۸۲	۲/۹۶	
بُعد خانوار	۳/۹۶	۴/۰۷	۳/۵۵	وضعیت نامطلوب

همان‌طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود، شاخص متوسط اتاق برای هر خانوار در شهرستان آبادان نسبت به میانگین استانی و کشوری، در سطح بالاتری قرار دارد. اما با توجه به بُعد خانوار، در سه سطح شهرستان، استان و کشور، از وضعیت نامطلوبی نسبت به شهر سالم برخوردار است.

جدول ۱۰- متوسط اتاق برای هر خانوار شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۲۳۲۱۲۰	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	۱ اتاق برای هر نفر
تعداد خانوار	۶۹۹۷۳	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	
متوسط اتاق برای هر خانوار	۳/۳۱	۱/۸۲	۲/۹۶	
بُعد خانوار	۳/۸۷	۴/۰۷	۳/۵۵	وضعیت نامطلوب

۶- تراکم خانوار در اتاق

همان‌طور که در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم خانوار در اتاق در شهرستان اهواز با سطح استانی و کشوری تقریباً برابر است و هر سه سطح نسبت به شهر سالم با ۰/۲۷، از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردارند.

جدول ۱۱- تراکم خانوار در اتاق شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۱۱۵۲۸۷۶	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	شرایط مطلوب ۰/۲۷ است.
تعداد خانوار	۳۵۲۱۲۸	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	وضعیت مطلوب ارزیابی می‌شود.
تراکم خانوار در اتاق	۰/۳۰	۰/۵۴	۰/۳۳	

همان‌طور که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم خانوار در اتاق در شهرستان آبادان با سطح استانی و کشوری تقریباً برابر است و هر سه سطح نسبت به شهر سالم با ۰/۲۷، از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردارند.

جدول ۱۲- تراکم خانوار در اتاق شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۲۳۲۱۲۰	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	شرایط مطلوب ۰/۲۷ است.
تعداد خانوار	۶۹۹۷۳	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	وضعیت مطلوب ارزیابی می‌شود.
تراکم خانوار در اتاق	۰/۳۰	۰/۵۴	۰/۳۳	

۷- تراکم نفر در اتاق

همان‌طور که در جدول ۱۳ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم نفر در اتاق در شهرستان اهواز نسبت به استان خوزستان، پایین‌تر و نسبت به کشور ایران، بالاتر بوده، اما در مجموع فاصله زیادی با شهر سالم ندارد. فلذا، می‌توان این شاخص را مطلوب و مثبت ارزیابی نمود.

جدول ۱۳- تراکم نفر در اتاق شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۱۱۵۲۸۷۶	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	۱
تعداد جمعیت	۱۳۹۵۱۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	وضعیت نسبتاً مطلوب است.
تراکم نفر در اتاق	۱/۲۱	۲/۲۲	۱/۱۹	

همان‌طور که در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود، شاخص تراکم نفر در اتاق در شهرستان آبادان نسبت به استان خوزستان و کشور ایران، پایین‌تر بوده، اما در مجموع فاصله زیادی با شهر سالم ندارد. فلذا، می‌توان این شاخص را مطلوب و مثبت ارزیابی نمود.

جدول ۱۴- تراکم نفر در اتاق شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
تعداد اتاق‌ها	۲۳۲۱۲۰	۲۰۳۴۷۶۹	۶۲۷۷۴۸۲۶	۱
تعداد جمعیت	۲۷۱۴۸۴	۴۵۳۱۷۲۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	وضعیت نسبتاً مطلوب است.
تراکم نفر در اتاق	۱/۱۶	۲/۲۲	۱/۱۹	

۸- کمبود واحدهای مسکونی (بی‌مسکنی)

همان‌طور که در جدول ۱۵ مشاهده می‌شود، شهرستان اهواز کمبود واحد مسکونی داشته و نسبت به استان خوزستان، کشور ایران و شهر سالم، از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. شاخص استانی و کشوری نیز نسبت به شهر سالم، وضعیت نامطلوبی دارند.

جدول ۱۵- کمبود واحدهای مسکونی (بی مسکنی) شهرستان اهواز

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
مسکن	۳۱۶۴۸۳	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	این شاخص صفر است.
تعداد خانوار	۳۵۲۱۲۸	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	
کمبود واحدهای مسکونی	-۳۵۶۴۵	-۱۵۳۹۰۱	-۲۶۶۱۴	
درصد کمبود	-۰/۱۱	-۰/۱۶	-۰/۱۲	وضعیت در کل نامطلوب است.

همان طور که در جدول ۱۶ مشاهده می شود، شهرستان آبادان کمبود واحد مسکونی داشته و نسبت به استان خوزستان، کشور ایران و شهر سالم، از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. شاخص استانی و کشوری نیز نسبت به شهر سالم، وضعیت نامطلوبی دارند.

جدول ۱۶- کمبود واحدهای مسکونی (بی مسکنی) شهرستان آبادان

شاخص	شهرستان	استان	کشور	شهر سالم
مسکن	۶۱۳۴۹	۹۵۹۴۶۵	۲۱۱۵۹۰۳۳	این شاخص صفر است.
تعداد خانوار	۶۹۹۷۳	۱۱۱۳۳۶۶	۲۱۱۸۵۶۴۷	
کمبود واحدهای مسکونی	-۸۶۲۴	-۱۵۳۹۰۱	-۲۶۶۱۴	
درصد کمبود	-۰/۱۴	-۰/۱۶	-۰/۱۲	وضعیت در کل نامطلوب است.

شاخص های کیفی مسکن

۱- نوع مصالح به کار رفته در واحدهای مسکونی

همان طور که در جدول ۱۷ مشاهده می شود، در شهرستان اهواز، در ۷۲/۲۱ درصد از ساختمان ها، اسکلت فلزی، آجر و آهن و یا سنگ و آهن به کار رفته است که بیش تر از متوسط استانی و کشوری می باشد. این مسأله نشان می دهد که مصالح استفاده شده در واحدهای مسکونی شهرستان اهواز، از مقاومت بیش تری نسبت به سطح استان خوزستان و کشور ایران برخوردارند و در مقایسه با معیارهای شهر سالم، اختلاف زیادی ندارد. بنابراین، وضعیت در کل نسبتاً مطلوب ارزیابی می گردد.

جدول ۱۷- نوع مصالح به کار رفته در واحدهای مسکونی شهرستان اهواز

نوع مصالح	شهرستان	استان	کشور	سهم درصد از کل			شهر سالم ۱۰۰ درصد
				شهرستان	استان	کشور	
اسکلت فلزی	۶۴۶۹۳	۱۲۰۸۶۳	۵۱۷۷۹۷۸	۲۰/۴۴	۱۲/۵۹	۲۵/۹۴	۷۲/۲۱ نسبتاً مطلوب
بتون آرمه	۵۰۶۷۹	۱۳۹۱۴۸	۳۶۳۵۶۰۵	۱۶/۰۱	۱۴/۵۰	۱۸/۲۱	
آجر و آهن/سنگ و آهن	۱۶۳۸۴۵	۴۹۱۶۵۰	۶۹۳۸۴۸۵	۵۱/۷۷	۵۱/۲۴	۳۴/۷۱	
آجر و چوب/سنگ و چوب	۷۳۳	۱۳۵۷۳	۱۲۵۴۱۶۵	۰/۲۳	۱/۴۱	۶/۲۸	

بلوک سیمانی	۱۱۸۱۶	۱۰۲۸۱۴	۱۱۲۵۹۳۰	۳/۷۳	۱۰/۷۱	۵/۶۴
تمام آجر/سنگ و آجر	۱۸۱۳۷	۵۸۷۸۱	۳۶۶۹۰۱	۵/۷۳	۶/۱۲	۱/۸۳
تمام چوب	۲۸	۳۱۸	۳۸۹۰۶	۰/۰۰۸	۰/۰۳	۰/۱۹
خشت و چوب	۱۰۴	۲۶۰۷	۵۶۱۱۵۰	۰/۰۳	۰/۳۷	۲/۸۱
خشت و گل	۱۷۱	۵۳۷۴	۴۹۰۸۳۴	۰/۰۵	۰/۵۶	۲/۴۹
سایر	۸۰۰	۹۵۵۲	۸۱۵۳۳	۰/۲۵	۰/۹۹	۰/۴۰
(اظهار نشده)	۲۰۵۴	۸۱۹۴	۴۱۰۹۱۱	۰/۶۴	۰/۸۵	۰/۵۴
جمع	۳۱۳۰۶۰	۹۵۲۸۷۴	۱۹۹۵۴۷۰۵	۹۸/۸۸	۹۹/۳۷	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۱۸ مشاهده می‌شود، در شهرستان آبادان، در ۸۴/۷۶ درصد از ساختمان‌ها، اسکلت فلزی، آجر و آهن و یا سنگ و آهن به کار رفته است که بیش‌تر از متوسط استانی و کشوری می‌باشد. این مسأله نشان می‌دهد که مصالح استفاده شده در واحدهای مسکونی شهرستان آبادان، از مقاومت بیش‌تری نسبت به سطح استان خوزستان و کشور ایران برخوردارند و در مقایسه با معیارهای شهر سالم، اختلاف زیادی ندارد. بنابراین، وضعیت در کل نسبتاً مطلوب ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱۸- نوع مصالح به کار رفته در واحدهای مسکونی شهرستان آبادان

نوع مصالح	شهرستان	استان	کشور	سهم درصد از کل			شهر سالم ۱۰۰ درصد
				شهرستان	استان	کشور	
اسکلت فلزی	۱۴۹۰۴	۱۲۰۸۶۳	۵۱۷۷۹۷۸	۲۴/۴۴	۱۲/۵۹	۲۵/۹۴	۸۴/۷۶ نسبتاً مطلوب
بتون آرمه	۲۱۳۶	۱۳۹۱۴۸	۳۶۳۵۶۰۵	۳/۵۰	۱۴/۵۰	۱۸/۲۱	
آجر و آهن/سنگ و آهن	۳۶۷۷۴	۴۹۱۶۵۰	۶۹۳۸۴۸۵	۶۰/۳۲	۵۱/۲۴	۳۴/۷۱	
آجر و چوب/سنگ و چوب	۲۴۲	۱۳۵۷۳	۱۲۵۴۱۶۵	۰/۳۹	۱/۴۱	۶/۲۸	
بلوک سیمانی	۲۰۹۵	۱۰۲۸۱۴	۱۱۲۵۹۳۰	۳/۴۳	۱۰/۷۱	۵/۶۴	
تمام آجر/سنگ و آجر	۴۱۸۹	۵۸۷۸۱	۳۶۶۹۰۱	۶/۸۷	۶/۱۲	۱/۸۳	
تمام چوب	۲	۳۱۸	۳۸۹۰۶	۰/۰۰۳	۰/۰۳	۰/۱۹	
خشت و چوب	۲۶	۲۶۰۷	۵۶۱۱۵۰	۰/۰۴	۰/۳۷	۲/۸۱	
خشت و گل	۵۳	۵۳۷۴	۴۹۰۸۳۴	۰/۰۸	۰/۵۶	۲/۴۹	
سایر	۱۰۹	۹۵۵۲	۸۱۵۳۳	۰/۱۷	۰/۹۹	۰/۴۰	
(اظهار نشده)	۴۳۳	۸۱۹۴	۴۱۰۹۱۱	۰/۷۱	۰/۸۵	۰/۵۴	
جمع	۶۰۹۶۳	۹۵۲۸۷۴	۱۹۹۵۴۷۰۵	۹۹/۹۵	۹۹/۳۷	۱۰۰	

۲- تسهیلات و امکانات مسکن

همان‌طور که در جدول ۱۹ مشاهده می‌شود، شاخص تسهیلات و امکانات مسکن در شهرستان اهواز با متوسط ۹۳/۷۱ درصد، بیش‌تر از میانگین استانی (۸۹/۳۷) و کشوری (۹۲/۱۸) می‌باشد و در مقایسه با معیارهای شهر سالم، از وضعیت مطلوبی برخوردار است؛ چراکه اختلاف بسیار اندک می‌باشد.

جدول ۱۹- تسهیلات و امکانات مسکن شهرستان اهواز

شهر سالم	سهم درصد از کل			کشور	استان	شهرستان	تسهیلات و امکانات
	کشور	استان	شهرستان				
برق	۹۹/۴۹	۹۹/۴۵	۹۹/۸۳	۱۹۸۵۴۰۸۴	۹۵۴۱۹۸	۳۱۵۹۴۷	
تلفن ثابت	۷۷/۷۶	۵۹/۴۵	۶۶/۶۵	۱۵۵۱۷۱۴۴	۵۷۰۴۸۹	۲۱۰۹۶۴	
آب لوله‌کشی	۹۶/۴۶	۹۸/۲۸	۹۹/۱۱	۱۵۵۱۷۱۴۴	۹۴۳۰۴۶	۳۱۳۶۸۱	
گاز لوله‌کشی	۷۹/۹۶	۷۳/۷۲	۹۲/۶۶	۱۵۹۵۷۷۵۴	۷۰۷۳۴۰	۲۹۳۲۶۰	
آشپزخانه	۹۷/۱۳	۹۸/۳۳	۹۹/۴۲	۱۹۳۸۳۵۶۴	۹۴۳۵۲۴	۳۱۴۶۷۹	
حمام	۹۵/۱۶	۹۷/۲۵	۹۸/۷۶	۱۸۹۸۹۵۵۷	۹۳۳۱۴۷	۳۱۲۵۷۷	
توالت	۹۹/۳۳	۹۹/۱۱	۹۹/۵۴	۱۹۸۲۲۶۰۰	۹۵۰۹۲۹	۳۱۵۰۵۲	
جمع کل واحد مسکونی	۹۲/۱۸	۸۹/۳۷	۹۳/۷۱	۲۱۱۵۹۰۳۳	۹۵۹۴۶۵	۳۱۶۴۸۳	

همان‌طور که در جدول ۲۰ مشاهده می‌شود، شاخص تسهیلات و امکانات مسکن در شهرستان آبادان با متوسط ۸۰/۲۴ درصد، کم‌تر از میانگین استانی (۸۹/۳۷) و کشوری (۹۲/۱۸) می‌باشد و در مقایسه با معیارهای شهر سالم، از وضعیت مطلوبی برخوردار است؛ چراکه اختلاف بسیار اندک می‌باشد.

جدول ۲۰- تسهیلات و امکانات مسکن شهرستان آبادان

شهر سالم	سهم درصد از کل			کشور	استان	شهرستان	تسهیلات و امکانات
	کشور	استان	شهرستان				
برق	۹۹/۴۹	۹۹/۴۵	۹۹/۹۴	۱۹۸۵۴۰۸۴	۹۵۴۱۹۸	۶۱۳۱۷	
تلفن ثابت	۷۷/۷۶	۵۹/۴۵	۴۹/۰۹	۱۵۵۱۷۱۴۴	۵۷۰۴۸۹	۳۰۱۱۸	
آب لوله‌کشی	۹۶/۴۶	۹۸/۲۸	۹۹/۴۴	۱۵۵۱۷۱۴۴	۹۴۳۰۴۶	۶۱۰۰۸	
گاز لوله‌کشی	۷۹/۹۶	۷۳/۷۲	۱۵/۳۴	۱۵۹۵۷۷۵۴	۷۰۷۳۴۰	۹۴۱۱	
آشپزخانه	۹۷/۱۳	۹۸/۳۳	۹۹/۶۱	۱۹۳۸۳۵۶۴	۹۴۳۵۲۴	۶۱۱۱۰	
حمام	۹۵/۱۶	۹۷/۲۵	۹۸/۷۰	۱۸۹۸۹۵۵۷	۹۳۳۱۴۷	۶۰۵۵۲	
توالت	۹۹/۳۳	۹۹/۱۱	۹۹/۶۰	۱۹۸۲۲۶۰۰	۹۵۰۹۲۹	۶۱۱۰۵	
جمع کل واحد مسکونی	۹۲/۱۸	۸۹/۳۷	۸۰/۲۴	۲۱۱۵۹۰۳۳	۹۵۹۴۶۵	۶۱۳۴۹	

نتیجه گیری

شناخت شاخص‌های کمی و کیفی مسکن، از عوامل اصلی و پایه‌ای در برنامه‌ریزی‌های آتی شهر به‌ویژه بعد برنامه‌ریزی مسکن به‌شمار می‌آید. شاخص‌ها، عنصر کلیدی در تعیین کیفیت مسکن هستند و جایگاه ویژه‌ای در نظام برنامه‌ریزی مسکن دارند، اما وجود هریک از آن‌ها به‌تنهایی شرطی لازم در جهت ارتقاء سطح کیفی مسکن و شرایط مطلوب آن نیست. در شهر سالم، شاخص‌های مسکن در مطلوب‌ترین وضعیت خود قرار دارند. آنچه وجود این شاخص‌ها را به شرط کافی در بحث کیفیت مسکن و مسکن مناسب تبدیل می‌کند، لزوم وجود همه آن‌ها در کنار یکدیگر است؛ یعنی وجود یکی بدون دیگری، عاملی کافی نیست (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۱). با عنایت به این مهم، «هم‌سنجی و مطالعه تطبیقی شاخص‌های مسکن شهرستان‌های منتخب استان خوزستان با بهره‌گیری از رهیافت شهر سالم» به‌عنوان هدف اصلی تحقیق در نظر گرفته شده است. پژوهش حاضر به‌لحاظ هدف، «نظری-کاربردی» و از نظر روش مطالعه، دارای ماهیت «توصیفی-تحلیلی» می‌باشد. جهت گردآوری داده‌های بخش توصیفی از اسناد و مراجع معتبر کتابخانه‌ای و به‌منظور دستیابی به داده‌های بخش تحلیلی از داده‌های مرکز آمار ایران و سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور (۱۳۹۰) استفاده شده است. در این مطالعه سعی گردیده ۹ شاخص کمی و ۲ شاخص کیفی مسکن، در سه سطح شهرستان‌های اهواز و آبادان، استان خوزستان و کشور ایران و در ادامه با شهر سالم، به‌صورت تطبیقی بررسی شود. هم‌چنین، تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها از طریق نرم‌افزار EXCEL صورت گرفت. تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که، از میان شاخص‌های کمی، چهار شاخص کمبود واحدهای مسکونی (بی‌مسکنی)، متوسط اتاق برای هر خانوار، موجودی مسکن (کمبود مسکن) و متوسط اتاق در واحد مسکونی، نامطلوب بوده‌اند. به‌طور کلی، وضعیت شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهرستان‌های اهواز و آبادان نسبت به شاخص‌های مسکن استان خوزستان و کشور ایران، مطلوب و مثبت ارزیابی می‌شوند. هم‌چنین، شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهرستان‌های اهواز و آبادان، تداعی‌کننده معیارهای شهر سالم می‌باشند. آخرین گام در هر پژوهش علمی، ارائه راهکارها و پیشنهادها در سطوح خرد و کلان جهت بهبود وضع موجود منطقه مورد مطالعه می‌باشد. اینک متناسب با یافته‌های پژوهش، راهبردهای رهگشا در متن این مقاله ارائه می‌شود، به امید آن‌که مورد توجه محققان و مسئولان شهری قرار بگیرد. راهکارها و پیشنهادهایی که در زمینه مسکن و شهر سالم مطرح می‌گردد، بدین شرح است:

- تسهیل دسترسی خانوارهای کم‌درآمد به تسهیلات دولتی و بانکی در شهرستان‌های استان خوزستان و به‌ویژه شهرستان‌های اهواز و آبادان به‌منظور بهبود کمیّت و کیفیت مسکن؛
- تهیه طرح جامع مسکن برای شهرستان‌های استان خوزستان و به‌ویژه شهرستان‌های اهواز و آبادان؛
- تلاش در جهت تقویت عدالت منطقه‌ای و تقسیم مناسب امکانات برای توسعه همه‌جانبه استان خوزستان و بهبود وضعیت مسکن شهرستان‌ها و به‌ویژه شهرستان‌های اهواز و آبادان؛
- ساخت مساکن با مصالح ساختمانی باکیفیت و منطبق بر شرایط اقلیمی و فرهنگی منطقه خوزستان؛
- نظارت بر کمیّت و کیفیت ساخت‌وساز واحدهای مسکونی منطبق بر استانداردهای جهانی و هم‌چنین، ویژگی‌های بومی منطقه خوزستان.

منابع

- ابراهیمی بوزانی، مهدی؛ گنجعلی، جعفر؛ رضایی، محمد (۱۴۰۰)، بررسی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن در شهرستان خمینی شهر، فصلنامه پژوهش‌های مکانی فضایی، دوره ۵، شماره ۴، پاییز ۱۴۰۰، صص. ۲۷-۴۶.
- احمدی، مینو؛ کوچکی‌نژاد، فاطمه؛ رضایی، سیروس (۱۳۹۴)، شاخص‌های کمی و کیفی مسکن با تأکید بر شهر سالم؛ مطالعه موردی: شهر سنقر، سومین کنگره بین‌المللی عمران، معماری و توسعه شهری، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، صص. ۱-۱۴.
- اوطاری، محمدرضا؛ شمس، مجید؛ زیویار، پروانه (۱۴۰۲)، ارائه الگوی شهر سالم در راستای تحقق زیست‌پذیری مناطق شهری؛ مطالعه موردی: منطقه یک تهران، فصلنامه جغرافیا و مطالعات شهری و منطقه‌ای، دوره ۱۲، شماره ۴۵، بهار ۱۴۰۲، صص. ۱۱۳-۱۰۰.
- پوراحمد، احمد؛ گروسی، علیرضا؛ نوری، ابوالفضل (۱۳۹۲)، ارزیابی شاخص‌های مسکن شهرستان نظرآباد با رویکرد شهر سالم، فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، دوره ۲، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۲، صص. ۳۳-۲۱.
- حسینی سیاه‌گلی، مهناز؛ ملکی، سعید؛ حیدری‌فر، محمدرئوف؛ سلیمانی‌راد، اسماعیل (۱۴۰۱)، تحلیلی بر اولویت‌بندی شاخص‌های مسکن؛ مطالعه موردی: شهرستان‌های استان آذربایجان غربی، فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های انسانی، دوره ۱۷، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۱، صص. ۵۹۸-۵۸۷.
- خاکپور، براتعلی؛ یعقوبی، مژگان (۱۴۰۱)، ارزیابی شاخص‌های کمی مسکن در سکونت‌گاه‌های غیررسمی با تأکید بر شهر سالم؛ مطالعه موردی: منطقه ۵ شهرداری مشهد، فصلنامه سیاست‌گذاری شهری و منطقه‌ای، دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۱، صص. ۴۳-۲۳.
- روستایی، شهریور؛ حکیمی، هادی؛ علیزاده، شیوا (۱۳۹۹)، سنجش عدالت فضایی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن در حوزه‌های شهری؛ مطالعه موردی: شهر ارومیه، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۹، صص. ۱۰۲۹-۱۰۰۹.
- زیاری، کرامت‌الله؛ قرخلو، مهدی؛ جان‌بابانژاد طوری، محمدحسین (۱۳۸۹)، مقایسه تطبیقی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهر بابل با نقاط شهری کشور با تأکید بر شهر سالم، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دوره ۲۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۹، صص. ۸۳-۱۱۶.
- سیاف‌زاده، علیرضا؛ مرادی، مجتبی؛ حسینی شه‌پریان، نبی‌الله (۱۴۰۰)، تحلیل فضایی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن در سطح نواحی شهر ایزده، فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، دوره ۲، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۰، صص. ۸۳-۱۰۲.
- شمس‌الدینی، علی؛ کیانی، پریا؛ امیری فهلایانی، محمدرضا (۱۳۹۵)، تحلیلی بر قابلیت‌ها و محدودیت‌های توسعه فیزیکی شهر نورآباد ممسنی؛ با تأکید بر شاخص‌های شهر سالم در مدل SWOT، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۷، شماره ۲۶، پاییز ۱۳۹۵، صص. ۱۳۰-۱۱۳.

شیخزاده، فرزانه؛ محمدی، محمود؛ شاهپوندی، احمد (۱۳۹۷)، تدوین الگوی برنامه‌ریزی راهبردی محله‌محور با تأکید بر رویکرد شهر سالم؛ مطالعه موردی: محله ساربان شهر بجنورد، دوفصلنامه جغرافیا و توسعه فضای شهری، دوره ۵، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷، صص. ۹۳-۱۱۱.

عباس‌پور، اعظم؛ اعتصام، ایرج؛ ماجدی، حمید؛ شاهچراغی، آزاده (۱۴۰۰)، رتبه‌بندی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن با کاربست فن دیمتل فازی، دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، دوره ۸، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۰، صص. ۴۵-۶۷.

فصیحی، حبیب‌الله؛ رضائیان، هانی؛ حسینی، مهشید (۱۴۰۰)، تحلیل فضایی شاخص‌های شهر سالم در شهر جدید سهند، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۲۵، شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۰، صص. ۳۰۹-۳۲۱.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، ریاست جمهوری، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی.

میرکتولی، جعفر؛ آریان‌کیا، مصطفی (۱۳۹۸)، ارزیابی و تحلیل فضایی شاخص‌های مسکن شهری؛ مطالعه موردی: شهر گرگان، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۱، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۸، صص. ۶۵۳-۶۷۴.

نظم‌فر، حسین؛ علوی، سعیده؛ عشقی چهاربرج، علی (۱۳۹۷)، تحلیل فضایی سکونت‌گاه‌های شهری استان گلستان از لحاظ شاخص‌های شهر سالم، فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۸، شماره ۳۰، زمستان ۱۳۹۷، صص. ۲۱۳-۲۲۸.

نظم‌فر، حسین؛ منتظر، فرامرز؛ جمالی‌نسب، جابر؛ قلی‌نیا، صادق (۱۳۹۷)، ارزیابی سکونت‌گاه‌های شهری استان گلستان با رویکرد شهر سالم، فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۱، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۷، صص. ۷۰۶-۷۲۵.

یعقوبی بایرام بدن، فاطمه (۱۳۹۶)، ارزیابی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن شهر اردبیل با رویکرد شهر سالم، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی.

Arnott, R. (2008). Housing Policy in Developing Countries: The Importance of the Informal Economy, *Journal of Urbanization and Growth*, Vol. 167, March 2008.

Gallent, N., Robinson, S. (2011). Local Perspectives on Rural Housing Affordability and Implications for the Localism Agenda in England, *Journal of Rural Studies*, Vol. 27, No. 3, July 2011, PP. 297-307.

Goldstein, G. (2000). Healthy Cities: Overview of a WHO International Program, *Journal of Reviews on Environmental Health*, Vol. 15, No. 1-2, January 2000, PP. 207-214.

World Health Organization. (2004). Review of Evidence on Housing and Health. In Fourth Ministerial Conference on Environment and Health. Geneva. The World Health Organization. Background Document. No. 5046267.